

1. עמותת "מבוי סתום" ע.ר. 580268183

כולם ע"י ב"כ עוה"ד בתיה כהנא-דרור ו/או עוה"ד בתיה כהן ו/או עוה"ד יפעה בלונדר
מרחוב התעשייה 8 ירושלים
טלפון: 02-6712282 פקס: 02-6711314

העותרות

- נגד -

1. בית הדין הרבני הגדול ירושלים

2. בית הדין האזורי ירושלים

המשיבים

3. הנהלת בתי הדין

המשיבים הפורמאליים

עתירה למתן צו על תנאי

בית המשפט הנכבד מתבקש בזאת לתת צו על-תנאי, המופנה למשיבים, לבוא ולתת טעם:

- א. מדוע לא יקיים בית הדין הרבני האזורי ירושלים - המשיב 2, את חובתו על פי דין וייקבע מועד לסידור גט לעותרת 1 ולבן זוגה - המשיב 4; וימנע מלסגור את תיק תביעת הגירושין שהגישה העותרת 1 עד לאחר סידור הגט בין העותרת 1 למשיב 4.
- ב. מדוע לא יבוטלו החלטות בית הדין הגדול - המשיב 1, מיום 29.3.17 ומיום 4.5.17 ומיום 12.7.17 המורות לאישה להפקיד ערבות בסך 15,000 ₪ כתנאי לדיון בערעור על פסק הדין של בית הדין הרבני האזורי ירושלים - החלטות אשר חוסמות את גישתה של העותרת 1 לערכאות **תוך פגיעה קשה בזכותה החוקתית לחירות ולכבוד ובזכות היסוד של אישה לערכאות**;
- ג. מדוע לא ייתן בית המשפט הנכבד כל סעד אחר או נוסף, כפי שימצא לנכון ולצודק לאור נסיבות המקרה.

כמו כן, בית המשפט הנכבד מתבקש לחייב את המשיבים בתשלום הוצאותיהן של העותרות בגין עתירה זו, לרבות תשלום שכ"ט עו"ד, בצירוף מע"מ כדין.

פתח דבר

1. עניינה של עתירה זו הוא במניעת מתן הסעד העיקרי של גירושין לעותרת 1, וזאת בניגוד לאחת מתכליות קיומו של בית הדין הרבני - סידור גירושין באמצעות גט. היושבים בדין חרגו מסמכותם ובהתנהלותם הנציחו את עגינותה של העותרת.
2. **בית הדין הרבני האזורי** נתן פסק דין סופי הדוחה את בקשת העותרת 1 לחייב את בן זוגה במתן גט אך המליץ על גירושי הצדדים. לאחר מתן פסק הדין נמנעו הדיינים מלקבוע מועד לסידור גט ולדיון כפי שהיה עליהם לעשות בהתאם לחוק בתי דין רבניים (קיום פסקי דין של גירושין), תשנ"ה-1995 (להלן: "**חוק הקיום**"). כתוצאה מהתנהלות היושבים בדין, נציגי הנהלת בתי הדין סגרו את תיק תביעת הגירושין של העותרת 1 ובכך ננעלו שערי בית הדין הרבני האזורי בפניה עוד בטרם נעשה מעשה בית דין וניתן הגט, או לחילופין בטרם מוצו זכויותיה לדיון בסנקציות כנגד בעלה המסרב לתת לה גט, בהתאם לחוק הקיום.
3. **בית הדין הרבני הגדול** חסם בפני העותרת 1 את זכותה לערער על פסק הדין כאשר החליט על הפקדת ערבות בסך של 15,000 ₪ לצורך הדיון בערעור שהוגש בזכות, והתעלם מבקשות העותרת 1 לבטל החלטותיו או להפחית את סכום הערבות בשל מצבה הכלכלי. בשיקול הדעת שהפעיל בית הדין במתן החלטות אלה לא ניתן משקל משמעותי לחוקי היסוד ולתכלית קיומו של בית הדין ולפיכך הוא נתון לביקורת השיפוטית של בית משפט זה.
4. התנהלות המשיב 2 והמשיב הפורמאלי 3, שנעשתה בניגוד לחוק ולהנחיות נשיא ביה"ד הרבני הגדול - תשס"ד (להלן: "**הנחיות נשיא בית הדין**"), והחלטות המשיב 1 החוסמות את שערי בית הדין בפני האישה בשל מצבה הכלכלי - הביאו את העותרת 1 לימבוי סתום' ולמעשה כובלות אותה אל בן זוגה וזאת חרף רצונה להתגרש ממנו.
5. 4 שנים שהעותרת 1 ובן זוגה פרודים ובית הדין לא רק שאינו מסייע בידי האישה לקבל את חירותה ולהמשיך ולכתוב את סיפור חייה כרצונה, אלא בהתנהלותו הוא מחזק את ידי בן הזוג סרבן הגט ומאפשר לו להותירה בעגינות.
6. כידוע, המקום היחיד בישראל שבו בני זוג יהודים רשאים להתגרש הינו בית הדין הרבני אשר פועל בהתאם לדין הדתי. כן ידוע כי בכל הנוגע לעניין הגירושין הדין הדתי אינו שוויוני באופן מהותי ואף יש בו קביעות שעלולות לפגוע בנשים. לפיכך על בית

הדין הרבני, שהוא גוף ממלכתי, לפעול בהתאם לחוק, לתקנות ולהנחיות נשיא בית הדין על מנת למזער הפליה מובנית זו ולסייע לנשים לקבל את גטן.
7. במקרה זה, לא רק שבית הדין חרג באופן קיצוני מסמכותו - ולא פעל בהתאם לחוק וחסם את שעריו בפני העותרת 1, אלא שבהתנהלותו הוא מסייע בידי בין זוגה סרבן הגט להמשיך ולעגנה.

הצדדים לעתירה

העותרות

8. **העותרת מס' 1** הינה אישה אשר ביקשה לממש את זכותה להתגרש מבן זוגה, ולפיכך הגישה תביעה לגירושין בבית הדין הרבני האזורי בירושלים - כפי שיפורט להלן.
9. **העותרת מס' 2**, עמותת "מבוי סתום", היא עמותה ללא כוונת רווח הפועלת מאז שנת 1995 למען מסורבות גט ועגונות בישראל. פועלה הוא בסיוע למסורבות גט ועגונות במאבקן לקבלת הגט, ובחתימה למען השגת פתרון כולל לבעיית סרבנות הגט בדרך של קידום וניסוח הצעות חוק, העלאת המודעות הציבורית לעניין ומציאת פתרונות הלכתיים לנושא.

המשיבים

10. **המשיב מס' 1**, בית הדין הרבני הגדול, שהוציא מלפניו את ההחלטות נשוא עתירה זו : החלטה מיום 29.3.17 והחלטה מיום 4.5.17 והחלטה מיום 12.7.17.
11. **המשיב מס' 2**, בית הדין הרבני האזורי ירושלים, שהוציא מלפניו את פסק הדין שבגיננו נסגר תיק הגירושין של העותרת (להלן: "**פסק הדין**"), ולא קבע לה מועד לסידור גט. פסק הדין אשר שימש גם היסוד לערעור שהגישה העותרת 1 בבית הדין הרבני הגדול.
12. **המשיבה הפורמאלית מס' 3**, הנהלת בתי הדין, אחראית לצד הלוגיסטי בבתי הדין הרבניים, כאשר נציגים מטעמה פעלו לסגירת תיק הגירושין של העותרת 1 במערכת הממוחשבת של בתי הדין ולא אפשרו לה לקבוע מועד לסידור גט.
13. **המשיב הפורמאלי מס' 4**, בן זוגה של העותרת 1 שמסרב לתת לה את גטה.

מיצוי ההליכים בבית הדין הרבני

14. העותרת 1 (להלן: "**האישה**") ובן זוגה (להלן: "**הבעל**"), נישאו כדמו"י ביום 22.8.11.
15. ביום 21.6.13 הגישה האישה תביעת גירושין לבית הדין הרבני האזורי באמצעות ב"כ דאז עוה"ד שרון בר-צבי.

התביעה מצ"ב לעתירה כנספח א

16. ביום 5.12.16 ניתן פסק דין אשר דחה את תביעת האישה לחייב את הבעל בגירושין. בפסקה האחרונה של פסק הדין הבהיר בית הדין כי לאור נחרצות האישה להתגרש והפירוד הרב בין הזוג במשך 3 שנים - הוא אינו רואה כל סיכוי לשלום בית. בית הדין

קבע כי לא יתכן להקפיא את המצב כמות שהוא ולפיכך המליץ לבעל "לקבל החלטות כואבות לסיום הנישואין... ויפה שעה אחת קודם, לטובת הצדדים וילדיהם".

פסה"ד מצ"ב לעתירה כנספח ב

17. ביום 18.1.17 הגישה העותרת 1 ערעור לבית הדין הרבני הגדול על פסק הדין של בית הדין האזורי שדחה את בקשתה לחיוב הבעל בגט. בערעור זה הבהירה העותרת 1 מדוע קביעות בית הדין האזורי אינן נכונות, ומדוע קיימות העילות המקימות במקרה זה סעד לחיוב הבעל ליתן גט, ובכלל זה: בעל שאינו זן ואינו מפרנס, טענת 'מאיס עלי', העדר סיכוי לשלום בית, פירוד ממושך ואלימות.

הערעור על נספחיו מצ"ב לעתירה כנספח ג

18. ביום 29.3.17, לאחר שהוגשה תגובת הבעל לערעור ותשובת האישה לתגובה זו, קבע בית הדין הרבני הגדול כי על האישה להפקיד ערבות בסך 15,000 ₪ עד ליום 30.4.17 ואם לא תעשה כן ייסגר התיק.

החלטת ביה"ד הרבני הגדול מצ"ב לעתירה כנספח ד

19. ביום 23.4.17 הגישה העותרת 1 בקשה לבית הדין הרבני הגדול לפטור אותה מהפקדת הערבות בשל מצבה הכלכלי, ולחילופין להפחית את סכום הערבות.

בקשת העותרת 1 מצ"ב כנספח ה

20. ביום 4.5.17, לאחר שהוגשה תגובת הבעל לבקשת האישה לביטול הפקדת הערבות, קבע בית הדין הרבני הגדול כי אין מקום לבטל את ההחלטה בדבר הפקדת הערבות וכי סכום הערבות עומד על כנו. בית הדין האריך את מועד הפקדת הערבות ליום 10.5.17.

החלטת ביה"ד הרבני הגדול מצ"ב לעתירה כנספח ו

21. לאחר החלטה זו של בית הדין הרבני הגדול, ובעצת ב"כ של האישה אשר הבינה שאין באפשרותה לקדם את עניינה, פנתה האישה אל העותרת 2. העותרת 2 קיבלה את ייצוג האישה וביום 22.5.17 הגישה הודעת ייצוג לבית הדין הרבני הגדול ובקשה לעיכוב הליכים בעניין הפקדת הערבות.

הבקשה לעיכוב הליכים מצ"ב לעתירה כנספח ז

22. ביום 11.6.17 פנתה העותרת 2 אל בית הדין הרבני האזורי ירושלים בבקשה שייקבע מועד לסידור גט.

הבקשה לקביעת מועד לסידור גט מצ"ב לעתירה כנספח ח

23. ביום 13.6.17 קיבלה העותרת 2 הודעת דוא"ל מבית הדין הרבני האזורי ירושלים כי "לאחר התייעצות עם סגן מזכיר ראשי מר אשר כהן, נקבע כי עליכם לפתוח תיק חדש מאחר ותיק 939417/1 – סגור מאז 12.2016".

הדוא"ל מצ"ב לעתירה כנספח ט

24. ביום 14.6.17 השיבה העותרת 2 לדוא"ל זה באמצעות דוא"ל. העותרת 2 הציגה בפני המזכירות את הנחיות נשיא בית הדין והפנתה לסעיף הרלבנטי לעניינה, וביקשה שבית הדין יפעל בהתאם וייקבע מועד לסידור גט.

הודעת הדוא"ל וההנחיות מצ"ב לעתירה כנספח י

25. ביום 18.6.17 שלח סגן המזכיר הראשי של בית הדין הרבני האזורי ירושלים - הרב אשר כהן - תשובה באמצעות דוא"ל לפיה טעות בידי העותרת 2, וכיוון שפסק הדין דחה את תביעת הגירושין של האישה - התיק נסגר.

הודעת הדוא"ל מצ"ב לעתירה כנספח יא

26. ביום 18.6.17 שוחחה עוה"ד בתיה כהנא דרור - מנכ"לית העותרת 2 - טלפונית עם הרב אשר כהן אשר הבהיר לה שוב את עמדת מזכירות בית הדין. הרב כהן, לאחר ששוחח עם דיני ההרכב, המליץ לפתוח תיק חדש אשר ייקבע לאותו הרכב של דיניינים והבהיר כי פסק הדין שיינתן בתיק החדש יהיה זהה לפסק הדין הקודם, אולם התיק לא ייסגר והדיניינים יפעלו להביא את הצדדים להסכם גירושין.

27. ראוי לציין כי הצעה זו של בית הדין אינה מעשית ואינה נותנת לעותרת 1 מענה לסעד אותו ביקשה - גט. יתרה מכך, כל ענייני הרכוש והעניינים הקשורים לילדיהם המשותפים של העותרת 1 והמשיב 4 כבר נדונו ונקבעו בבית המשפט לענייני משפחה, כך שלא ברור לאיזה הסכם מעוניינים הדיניינים להגיע.

תצהיר עוה"ד בתיה כהנא דרור בנוגע לשיחת הטלפון מצ"ב לעתירה כנספח יב

28. ביום 25.6.17 שלחה עוה"ד כהנא-דרור דוא"ל למזכיר הראשי של בית הדין הרבני האזורי בירושלים- הרב משה ביטון, ולסגנו- הרב אשר כהן, שבו היא מבקשת שישלחו אישור על סגירת התיק ואת תאריך הסגירה, כיוון שלטעמה יש צורך בהחלטה שיפוטית לצורך הסגירה. כן ביקשה הסבר מפורט יותר בנוגע לרעיון של פתיחת התיק מחדש.

הדוא"ל מצ"ב לעתירה כנספח יג

29. במענה לדוא"ל זה שלח הרב כהן דוא"ל ביום 26.6.17 שבו הוא מסביר את הפרוצדורה של סגירת תיק ומציין את תאריך סגירת התיק. הרב כהן התעלם מבקשת ההסבר בנוגע לפתיחת תיק חדש.

הדוא"ל מצ"ב לעתירה כנספח יד

30. ביום 28.6.17, לאחר שלא ניתן כל מענה מבית הדין הרבני הגדול לבקשת עיכוב הביצוע שהגישה העותרת (נספח ז לעתירה), ניגשה העותרת 2 אל מזכיר בית הדין הרבני הגדול - הרב בנימין שונם- ושאלה אותו מה קורה בעניינה. לאחר שבדק את העניין במחשב, הסביר הרב שונם כי תיק הערעור נסגר ביום 24.5.17 - יומיים לאחר הגשת הבקשה לעיכוב ביצוע, וכי בקשת העותרת כלל לא נמצאת בתיק. הרב שונם

ייעץ לעותרת 2 להגיש את הבקשה שנית בצירוף בקשה לפתיחת התיק. לפיכך, ביום 29.6.17 הגישה העותרת 2 בקשה לפתיחת תיק הערעור, ובקשה לעיון חוזר בנוגע להחלטה בדבר הפקדת ערבות. כמו כן שילמה האישה אגרה בסך 274 ₪ לצורך הטיפול בבקשה זו. לאחר שניתנה תגובת הבעל לבקשת העותרת, דחה בית הדין הרבני הגדול, ביום 12.7.17, את בקשת התובעת וקבע כי "לאשה אפשרות לפתוח תיק חדש ולכבד את החלטת בית הדין להפקדת ערבות"

החלטת ביה"ד מצ"ב לעתירה כנספח טו

31. החלטה זו של בית הדין הרבני הגדול הייתה האבן האחרונה אשר סתמה את הגולל מעל תביעתה של האישה לגירושין. בית הדין הרבני, על שתי ערכאותיו, נעל את שערו בפני האישה ולמעשה קיבע את עגינותה של האישה, וזאת תחת מחויבות בית הדין הרבני על פי חוק להסדיר את הגירושין.

32. מצד אחד, בית הדין הרבני האזורי סגר את תיק תביעת הגירושין וסירב לפתחו מחדש ולקבוע מועד לסידור גט או לדיון, תוך שהוא מפר את חובתו על פי חוק הקיום ועל פי הנחיות נשיא בית הדין שלא לסגור תיק גירושין עד לאחר "מעשה בית דין" - כלומר מתן גט. ומהצד האחר, בית הדין הרבני הגדול התנה את הדיון בערעור בהפקדת ערבות בסך 15,000 ₪ וזאת מבלי להתחשב במצבה הכלכלי ובעובדה כי הערעור נסוב על זכותה הבסיסית לכבוד וחירות באמצעות קבלת הגט.

33. בנסיבות העניין לא נותר לאישה אלא לבקש סעד מאת בית המשפט הנכבד זה.

המסגרת הנורמטיבית

34. הלכה היא, כי בית משפט זה אינו יושב כערכאת ערעור על החלטותיהם של בתי הדין הרבניים בין אם הן מקובלות עליו מבחינת העקרונות או התוצאה ובין אם לאו (ראו למשל: בג"ץ 1521/06 **פלונית נ' בית הדין הרבני הגדול** בירושלים (פורסם בנבו, 6.4.2006); בג"ץ 8872/06 **פלוני נ' בית הדין הרבני הגדול** (פורסם בנבו, 20.12.2006); בג"ץ 10767/06 **פלוני נ' מדינת ישראל** (פורסם בנבו, 22.1.2007); בג"ץ 6124/07 **פלונית נ' בית הדין הרבני הגדול** (פורסם בנבו, 22.11.2007)).

35. התערבות בית משפט זה בהחלטות בתי דין דתיים מוגבלת למקרים קיצוניים של חריגה מסמכות, פגיעה בעקרונות הצדק הטבעי, סטייה מהוראות חוק המכוונות לבית הדין הדתי או כאשר נדרש סעד מן הצדק מקום שהעניין אינו בסמכותו של בית משפט או בית דין אחר (סעיפים 15(ג) ו- (ד) (4) לחוק יסוד: השפיטה; בג"ץ 8636/03 **סימה אמיר נ' בית הדין הרבני הגדול**, [פורסם בנבו]; בג"ץ 5182/93 **לוי נ' בית הדין הרבני האזורי**, רחובות, [פורסם בנבו]).

36. בענייננו מדובר בהחלטות המצדיקות את התערבותו של בית המשפט הנכבד הזה הן בשל חריגת בית הדין הרבני מסמכותו והן כי נדרש כאן סעד מן הצדק.

בית הרבני האזורי ירושלים סטה מהוראות החוק ומההנחיות כאשר פסק הדין אשר דחה את בקשת האישה לחייב את הבעל במתן גט והביא לסגירת תיק הגירושין בבית הדין הרבני האזורי. סטייה זו של בית הדין גרמה לעותרת 1 לפגיעה בזכויות יסוד (כפי שיפורט להלן) ולפיכך גם נדרש כאן סעד מן הצדק. לכך יש לצרף את החלטות בית הדין הרבני הגדול אשר חסמו את גישתה של האישה לערכאות אך ורק בשל מצבה הכלכלי, וזאת מבלי לשקול שיקולים חוקתיים בדבר זכאותה של האישה לכבוד ולחירות.

המשיבים 1 - 2 פעלו בניגוד לסמכות

עניין סמכות בית הדין הרבני נדון רבות בפסיקה ובספרות המשפטית ואין צורך להאריך בכך, לפיכך נציג בקצרה את הנקודות המרכזיות בנושא סמכות בית הדין הרבני הרלבנטיות לענייננו. לאחר מכן נפרט את הפעולות - הן של בית הדין הרבני האזורי והן של בית הדין הרבני הגדול - שנעשו בניגוד לאותה סמכות.

עקרון החוקיות

37. עקרון החוקיות, שהינו עקרון יסוד במבנה השלטון הדמוקרטי, קובע כי במתן סמכויות שיפוטיות טמונה אף ההגבלה של כוח השיפוט. אל לה לערכאה שיפוטית ממלכתית - ובכלל זה בית דין רבני - לחרוג מגדרי הפעולות והסמכויות שהוענקו לה (ראו: בג"ץ 8638/03 אמיר נ' בית הדין הרבני הגדול בירושלים, [פורסם בנבו] (6.4.2006) פסקה 12).

38. בית הדין הרבני הוא ערכאת שיפוט ממלכתית שהוקמה מכוח חוק שיפוט בתי דין רבניים, (נישואין וגירושין), תשי"ג - 1953 (להלן: "חוק שיפוט בתי דין רבניים") וממנו הוא שואב את כוחו וסמכויותיו. אין לו לבית הדין אלא אותה סמכות שהוענקה לו לפי החוק (השופט זמיר בבג"צ 3269/95 יוסף כץ נ' בית הדין האזורי בירושלים, פד"י נ(4)).

39. עוד לעניין סמכות בית הדין הרבני קבע הנשיא (כתוארו אז) א' ברק כי:

"בתי הדין הרבניים חופשיים, בגדרי סמכותם הטבועה, לעצב לעצמם סדרי דין על-פי השקפת עולמם שלהם. "סדרי הדין שלהם הם ענינם הם" (השופט ברנזון בג"צ 403/71 אלכורדי נ' בית-הדין הארצי לעבודה ואח' [פורסם בנבו], בעמ' 70). עם זאת, חופש דיוני זה אינו בלתי מוגבל. הוא נתון להגבלות - שלהן כפופות כל ערכאות השיפוט - הנובעות מהאיזון הראוי בין הערכים, העקרונות והאינטרסים המשקפים את ערכיה של מדינת ישראל" (בג"ץ (תל

אביב-יפו) 3914/92 לאה לב נ' בית הדין הרבני האזורי בתל-אביב-יפו, פ"ד מח(2) 491, 510 (1994)).

40. בהתאם לכך, בית הדין הרבני קבע את סדרי הדיון בערכאותיו בתקנות הדיון בבתי - הדין הרבניים בישראל, התשנ"ג (להלן: "תקנות הדיון"), ותקנות אלו כפופות להגבלות כמפורט לעיל.

סמכות שפיטה וסמכות אכיפה

41. לבתי הדין הרבניים נתונה הסמכות הייחודית לדון בענייני נישואין וגירושין. בשונה מבתי המשפט האזרחיים לבית הדין הוקנו 2 סמכויות: האחת, סמכות השיפוט - שעניינה ההכרעה המשפטית גופה. השנייה, סמכות האכיפה - שעניינה כפיית ההכרעה השיפוטית על מי מהצדדים.

42. סמכות השפיטה הוקנתה לבית הדין בחוק שיפוט בתי דין רבניים, וסמכות האכיפה הוקנתה לבית דין רבני בחוק נפרד - חוק הקיום.

43. מטרתו של חוק הקיום, כפי שהובאה בדברי המבוא להצעת החוק (קובץ הצעות חוק מס' 2281 מיום 15.6.1994 עמ' 495) היא:

"לרתום מכשיר הלכתי לפתרון מצוקתן של נשים מעוכבות גט, בנסיבות שאין בהן עילה למתן צו כפיה".

44. חוק זה הוצע מתוך כוונה לאפשר לבית הדין הרבני לאכוף פסקי דין של גירושין גם במקרים שבית הדין הרבני נותן פסק דין שלפיו רצוי לגרש או מצווה לגרש או חובה להתגרש, ולא רק במקרה שבו ניתן פסק דין לכפיית גט כפי שהיה עד לאותו מועד.

45. סעיף 4(א) לחוק הקיום קובע כי:

"(1) ניתן פסק דין כאמור בסעיף 1, למעט פסק דין כאמור בפסקה (2), יקבע בית הדין הרבני מועד לסידור גט לא יאוחר מ-45 ימים מיום מתן פסק הדין; לא סודר הגט, יקיים בית הדין, בתוך 45 ימים מאותו מועד, דיון שבו ידון במתן צו הגבלה;
(2) נתן בית הדין הרבני פסק דין המאשר הסכם גירושין בין הצדדים ונותן לו תוקף של פסק דין, יקבע מועד לסידור גט לא יאוחר מ-45 ימים מיום מתן פסק הדין;
(3) בית הדין הרבני יידע את הצדדים בדבר סמכותו ליתן צו הגבלה אם פסק הדין לא יקום".

46. סעיף 4 כנוסחו כיום תוקן בשנת 2011 (הצעות חוק הכנסת מס' 401 י"א בתמוז תשע"א 13.7.11 עמ' 220 ו-222). בדברי ההסבר להצעת החוק פורט כי בדוחות מבקר המדינה לשנת 2003 ולשנת 2007 העיר מבקר המדינה כי "לאחר שבית הדין נתן פסק דין, על מזכירות בית הדין לקבוע מועד לסידור גט סמוך עד כמה שניתן למועד פסק

הדין וכי אין לדחות את קביעת המועד ללא תאריך". עוד המליץ מבקר המדינה כי "אם אף לא אחד מהצדדים פונה אל בית הדין בבקשה להמשך טיפול, על המזכירות לעקוב ולהביא את העניין בפני בית הדין למתן החלטה בהתאם (דוח מבקר המדינה לשנת 2007 עמ' 969)". לפיכך הציעו לקבוע כי במועד מתן פסק הדין לגירושין יורה בית בדין על קביעת מועד לסידור גט ומועד לדון במתן צו הגבלה אם פסק הדין לא קויים.

47. ההגדרה לפסק הדין לפי חוק הקיום נמצאת בסעיף 1 לחוק :

"(א) קבע בית דין רבני, בפסק דין או בהחלטה (בחוק זה – פסק דין), שאיש יתן גט לאשתו, והאיש לא קיים את פסק הדין, רשאי בית הדין, במטרה להביא לקיום פסק הדין, ליתן נגדו בהתאם להוראות סעיף 4, צו הגבלה כמשמעותו בסעיף 2

...

(ב) לענין סעיף זה, אין נפקה מינה אם ננקטה בפסק הדין לשון של כפיה, חובה, מצווה, הצעה או לשון אחרת."

48. ראוי לציין בעניין זה כי עוד טרם תיקון חוק הקיום כבר נקבע בסעיף ז' להנחיות נשיא בית הדין (שצורפו לעתירה כנספח י) כי "1) הוגשה תביעת גירושין וניתן פסק-דין לגירושין, בין אם פסיקת בית הדין הוכתרה בכותרת "פסק-דין" ובין אם היא הוכתרה בכותרת "החלטה", אין הדיון בתביעה מסתיים אלא עם מתן מעשה בית-דין שלאחר סידור הגט. כל עוד לא סודר הגט וניתן מעשה בית-דין כאמור, ממשיכה תביעת הגירושין להיות תלויה ועומדת, ובית הדין ימשיך לדון בענין הגירושין ובכל הכרוך בו, עד לאחר סידור הגט ומתן מעשה בית-דין".

49. מהמקובץ לעיל עולה שבהתאם להוראות החוק, כאשר בית הדין קובע שעל איש לתת גט לאשתו - בין אם מדובר בכפייה, בחובה, במצווה, בהצעה או בכל לשון אחרת- על בית הדין לקבוע מועד לסידור גט בתוך 45 יום מיום מתן פסק הדין.

סמכות חובה

50. נהוג לסווג סמכות של רשות מנהלית לסמכות חובה ולסמכות רשות. בע"א 8622/07 אהוד רוטמן נ' מע"צ החברה הלאומית לדרכים בישראל בע"מ [נמצא בנבו, (14.5.12)] הנשיאה (בדימ') ד' ביניש, ע' ארבל, א' חיות, ע' פוגלמן פורטו דרכי האבחנה בין סמכות רשות לסמכות חובה של הרשויות וההשלכות של אבחנה זו על התנהלותן כדלהלן:

"נהוג להבחין בין סמכות חובה, שבגדרה מחויבת הרשות המינהלית לעשות את שהוסמכה ללא שיקול דעת; לבין סמכות רשות, המקנה לרשות שיקול דעת אם להפעיל את הסמכות שניתנה לה או להימנע מהפעלתה (זמיר, בעמ' 319-320); דפנה

ברק-ארז משפט מינהלי כרך א 216 (2010)... לחלופין אפשר לומר כי "אין סמכות שהיא סמכות רשות טהורה ואף אין סמכות שהיא חובה טהורה. בכל סמכות וסמכות יש רכיבים של חובה ורכיבים של רשות" (זמיר, בעמ' 323). הסיבות לכך הן שלעיתים לסמכות חובה נלווים תנאים להפעלתה אשר מחייבים הפעלת שיקול דעת; או שבגדר הפעלת סמכות רשות קיימת רק חלופה אחת סבירה כך שלא נותר למעשה מקום להפעיל שיקול דעת בעניינה (ברק-ארז, בעמ' 219-220; זמיר בעמ' 322). סמכות רשות מבוטאת תדיר בדיבור "רשאי" וסמכות חובה – בדיבור "חייב".

51. כלומר לשון החוק קובעת את מתחם הסמכות - ככל שהחוק המסמך מפרט בלשונו ומוסיף תנאים להפעלת הסמכות מצטמצם והולך מתחם הסמכות. אולם לא רק לשון החוק מכריעה בנוגע לסיווגה של הסמכות והרבה תלוי בכוונת החוק, שלא בהכרח משתקפת בלשון החוק, וכוונת החוק נלמדת במידה רבה מאופי הסמכות ומושפעת מנסיבות העניין.

52. ההבדל בהיקף שיקול הדעת בין סמכות חובה לבין סמכות רשות גורר הבדל גם בהיקף הביקורת השיפוטית על הסמכות, כאשר הביקורת השיפוטית על סמכות חובה הדוקה יותר.

53. במקרה זה חוק הקיום נוקט בלשון מפורשת של חובה בנוגע לאכיפת פסק הדין לגירושין וקביעת מועד לסידור גט - "יקבע בית הדין מועד לסידור גט".

54. פעולתו של בית הדין הרבני בהתאם לחוק הקיום היא כמו כל סמכות חובה של רשות מנהלית ולפיכך על בית הדין - בפועל כרשות אכיפה - להתנהל כמצופה מכל רשות מנהלית.

55. בענייננו, כאשר מדובר בסמכות חובה אותה ניתן ללמוד הן מלשון חוק הקיום, והן מתכליתו - כפי שהוסברה בדברי ההסבר לחוק המובאים לעיל; וכאשר מדובר בערכאה שיפוטית שהינה בעלת סמכות גבוהה - ובמקרה זה גם הסמכות היחידה להפעלת אכיפת פסק הדין; וכאשר מדובר בפגיעה קשה בזכויות היסוד של האישה - אין ספק כי הביקורת השיפוטית צריכה להיות הדוקה יותר בכל הנוגע לשיקול הדעת של הרשות בעניין אכיפת פסקי הדין.

סיכום עניין הסמכות

56. מהמקובץ לעיל עולה כי על בית הדין לפעול בהתאם לעקרון החוקיות - בהתאם לסמכות שהוענקה לו על פי חוק. לבית הדין אמנם ניתן חופש דיוני אך הוא מוגבל, ככל שאר הערכאות השיפוטיות, לעריכת איזון ראוי בין הערכים, העקרונות והאינטרסים המשקפים את ערכיה של מדינת ישראל.

57. לכך יש להוסיף כי בגדר חריגה מסמכות נכלל גם אי החלת הוראות חוק המכוונות אל בית הדין הדתי (ראו: פסיקת השופטת ד' דורנר בבג"ץ 5182/93 **יהודית לוי נ' בית הדין הרבני האזורי, רחובות**, פ"ד מח(3) 1 [נמצא בנבו, (1994.7.4)].) ואף קיימת גישה לפיה התערבות בית המשפט הגבוה לצדק בהחלטות בתי הדין הדתיים בשל התעלמות מחוק המכוון אליהם היא "התערבות למען הצדק" (ראו: דברי השופט אלון בבד"מ 1/81 **י' נגר נ' א' נגר**, פ"ד לח(1), בעמ' 383; מ' שאוה, **הדין האישי בישראל** (מסדה, מהדורה 3, תשנ"ב) 222,223).

58. לבית הדין, בניגוד לערכאות שיפוטיות אחרות, ניתנה גם סמכות אכיפה. סמכות האכיפה של פסק דין לגירושין, אשר הוקנתה לו לפי חוק הקיום, היא סמכות חובה ואינה נתונה לשיקול דעתו של בית הדין.

59. במקרה דנן בית הדין חרג הן מסמכות השפיטה והן מסמכות האכיפה שהוקנו לו:

בית הדין הרבני הגדול

60. אמנם החלטות בית הדין הרבני הגדול ניתנו בהתאם לסעיף קלד לתקנות הדיון הקובע כי "**בית-הדין הרבני הגדול רשאי, לפי שיקול-דעתו, להתנות את הגשת הערעור בהפקדת ערבויות מתאימות**". אולם, במקרה זה הפעלת שיקול הדעת של בית הדין וההחלטות שניתנו על סמך אותו שיקול דעת נעשו בחוסר איזון לזכות היסוד של האישה לגשת לערכאות והן סותרות את הזכות החוקתית של האישה לחירות ולכבוד.

61. אין מקום למתן שיקול הדעת שהוקנה בסעיף קלד לתקנות הדיון כאשר מדובר בדיון בנוגע לתביעת הגירושין עצמה, וזאת כיוון שצד בהליך גירושין אינו צריך להפסיד ממונו על זכותו הטבעית והחוקתית לקבל גט פיטורין.

62. במקרה זה, אין כל הצדקה שאישה המעוניינת להתגרש ולזכות בזכותה החוקתית לחירות, לזוגיות, להורות וכו' תהיה מנועה מלעשות כן אך ורק בשל מחסור באמצעים כלכליים. כאשר מדובר במחלוקת באשר לחיוב הבעל בגט ולא במחלוקת בעניין של רכוש, על בית הדין לתת משקל כבד יותר לזכויות היסוד של הצדדים ולא לחסום את שערי בית הדין בפניהם, ובעיקר כאשר לבית הדין הרבני נתונה הסמכות הבלעדית לטפל בענייני הגירושין.

בית הדין הרבני האזורי

63. על פי הסמכות הנתונה לבית הדין הרבני בחוק הקיום היה על בית הדין הרבני האזורי לקבוע מועד לסידור גט ולא לסגור את תיק הגירושין, אולם בית הדין לא פעל בהתאם לסמכותו ולא קבע מועד לסידור גט. דחיית בקשת האישה לחיוב גט אינה מתגברת על חוק הקיום, ויתרה מכך במקרה זה בית הדין אף המליץ לבעל לתת גט. הנהלת בית הדין הרבני אשר לא קיבלה הוראה לקבוע מועד לסידור גט או לדיון סגרה את התיק מתוך ההנחה שאם פסק הדין דוחה את חיוב הגט כך יש לעשות.

64. תיק הגירושין של האישה נסגר אוטומטית על ידי מערכת המחשב של הנהלת בית הדין וזאת בהתאם ל"קודים" שהוכנסו בתוכנת המחשב המורים לו באילו מקרים נסגר תיק 7 ימים לאחר אותה החלטה. פעולה זו הינה בניגוד להוראת החוק אשר קובעות כי תיק גירושין מסתיים רק כאשר יש "מעשה בית דין", דהיינו מתן גט. כלומר, גם אם ניתן פסק דין אשר דוחה את תביעת האישה לחיוב גט עדיין לא הסתיים הדיון בעניין הצדדים כל עוד לא ניתן הגט.

65. לבית הדין יש מונופול בעניין נישואים וגירושים של יהודים והוא **המקום היחיד שבו התובעת יכולה לקבל את גטה**. לפיכך יש לפרש את החוק ואת תקנות הדיון - המאפשרות לבית הדין שיקול דעת- בהתאם לזכויות היסוד של הצדדים ולקבוע כי אין מקום לסגור תיק תביעת הגירושין עד שלא נעשה "מעשה בית דין" - כלומר ניתן גט וכי אין מקום להפקדת ערבות כאשר מדובר בערעור על חיוב בגט.

התנהלות בית הדין נגועה בחוסר סבירות קיצונית ובחוסר מידתיות

66. בית משפט זה מתערב בהחלטות של רשות מנהלית במקרים שבהם הגורם המוסמך לא שקל את כלל השיקולים הנדרשים לצורך החלטתו, או שלא העניק לשיקולים השונים את המשקל הראוי. ככלל, בית משפט זה קבע לא אחת כי התערבותו תיעשה רק במקרים חריגים - כאשר ההחלטה לוקה בחוסר סבירות מהותית או קיצונית או בעיוות מהותי אחר הדורש תיקון (לכלל אי ההתערבות בשיקול הדעת המינהלי, ראו: בג"ץ 10242/03 **מילובלובסקי נ' המועצה הארצית לתכנון ולבנייה**, פ"ד נח(6) 673, 679 (2004); בג"ץ 7505/98 **קורינאלדי נ' לשכת עורכי הדין בישראל**, פ"ד נג(1) 153, 167 (1999); בג"ץ 3930/94 **ג'זמאוי נ' שר הבריאות**, פ"ד מח(4) 778, 784-785 (1994). לעילת הסבירות ראו: בג"ץ 389/80 **דפי זהב בע"מ נ' רשות השידור**, פ"ד לה(1) 421 (1980); בג"ץ 6163/92 **אייזנברג נ' שר הבינוי והשיכון**, פ"ד מז(2) 229 (1993); בג"ץ 43/16 **תנועת אומ"ץ - אזרחים למען מינהל תקין וצדק חברתי ומשפטי נ' ממשלת ישראל**[פורסם בנבו] (1.3.2016); מרגית כהן "עילת אי-הסבירות במשפט המנהלי: היבטים השוואתיים והערות נורמטיביות אחדות" ספר אור - קובץ מאמרים לכבודו של השופט תיאודור אור 773, 792 (2013); דפנה ברק-ארז, משפט מנהלי כרך ב, 769-723 (2010) (להלן: ברק-ארז, כרך ב).

67. תפקידה של הביקורת השיפוטית מתמצה בבחינת תקינות וסבירות ההחלטה, ופעולת הרשות, הטעמים שעמדו לנגד עיניה והאופן שבו הפעילה את שיקול דעתה.

בית הדין הרבני הגדול

68. אין חולק כי בהתאם לתקנות הדיון ניתנה לבית הדין האפשרות להפעיל שיקול דעת בנוגע להחלטה בדבר הפקדת ערבות. אולם, שיקול הדעת במקרה דנן נעשה בצורה שאינה סבירה ואינה מידתית ועל כך מלינות העותרות.

69. במקרה זה, כאשר מדובר בערעור בזכות, החלטות בית הדין הגדול בנוגע להפקדת הערבות נעשו בחוסר סבירות ובחוסר מידתיות כאשר בית הדין לא נתן את המשקל הראוי לזכויותיה החוקתיות של האישה ובסופו של יום נחסמה גישת האישה לערכאות אך ורק בשל מצבה הכלכלי.

70. העותרת ביקשה פעמיים מבית הדין לבטל את הערבות או להפחיתה בשל מצבה הכלכלי וחרף זאת בית הדין לא שינה את החלטתו והותירה בעינה. החלטת בית הדין הרבני הגדול נגועה בחוסר מידתיות קיצונית - כאשר חרף העובדה שהעותרת 1 פרסה בפני בית הדין את מצבה הכלכלי הדחוק, הותיר בית הדין את סכום הערבות על כנו ולא הפחיתו כך שהאישה אולי תוכל לעמוד בכך מבחינה כלכלית ושערי בית הדין היו נותרים פתוחים בפניה.

בית הדין הרבני האזורי

71. סגירת תיק הגירושין ללא קביעת מועד לסידור גט בניגוד לקבוע בחוק נגועה בחוסר סבירות קיצונית וזאת מעבר לחוסר הסמכות כפי שפורט לעיל. מבלי להיכנס לבעייתיות של פסק הדין, סגירה אוטומטית של תיקים על ידי בית הדין הרבני לאחר דחיית הבקשה לחיוב גט, הינה התנהלות שנגועה בחוסר סבירות קיצונית כאשר מדובר בתיקים שעדיין לא נעשה בהם "מעשה בית דין".

סיכום חוסר סבירות וחוסר מידתיות

72. בית הדין הרבני הוא הרשות היחידה אשר יכולה לתת מענה במקרה שבו בני זוג מעוניינים להתגרש. בשל סמכות ייחודיות זו, אשר מתבטאת גם בהענקת סמכות אכיפה לאותה רשות, אין זה סביר כי מערכת זו תנעל את שעריה בפני אישה אשר רוצה להתגרש, תסגור את תיק הגירושין שלה עוד טרם נעשה "מעשה בית דין" וניתן לה גט ותחסום דרכה לערכאת ערעור.

הפגיעה בזכות היסוד לכבוד ולחירות

73. בראשית הדיון בנוגע לפגיעת בית הדין בזכות חוקתית יש לציין את עניין כפיפות בית הדין הרבני לחוקי היסוד. עניין זה נדון באריכות במאמרו של י"ש קפלן "חוק יסוד כבוד האדם וחירותו בבית הדין הרבני" קרית משפט ח 145 (התשס"ט). במאמר זה מציג קפלן את המחלוקת בנוגע לתחולת עקרונות חוק יסוד כבוד האדם וחירותו בבית הדין. ומסכם כי:

" בפסק הדין בפרשת לב הכריע בית המשפט העליון במחלוקת השופט ברק כתב, שהוראות חוק זה חלות בבית הדין הרבני. בספרו סבר, שבאשר המחוקק כתב כי חוק זה חל על "רשות מרשויות השלטון... בשלב מאוחר יותר עמדה זו הפכה להלכה של בית המשפט העליון בפסק

דינו של השופט ברק בפרשת לב (בג"ץ 3914/92 לב נ' בית הדין הרבני האזורי בתל אביב-יפו, פ"ד מח(2) 491 (1994)). בפסק הדין נקבע, שגם בית הדין הרבני, באורח דומה לבית משפט אזרחי, צריך לנהוג בריסון ובאיפוק בנוגע להגבלת חופש התנועה של אדם, כאשר מעוכבת יציאתו מן הארץ, מפני שגם בית הדין הרבני כפוף להוראות חוק יסוד: כבוד האדם וחירותו...".

74. השופט יי עמית מפרט בנוגע לזכויות החוקתיות של נשים עגונות(בג"ץ 5185/13 פלוני נ' בית הדין הרבני הגדול בירושלים [נמצא בנבו, (28.2.17)] השופטים: הנשיאה מ' נאור, המשנה לנשיאה א' רובינשטיין, א' חיות, י' דנציגר, נ' הנדל, יי עמית, א' שהם) כדלקמן:

"עוד לפני חקיקת חוק יסוד: כבוד האדם וחירותו, הכירו בתי המשפט כי "מניעתה של עגינות אישה היא עקרון יסוד שהוא, על פי תפיסותינו, מבין הערכים הבסיסיים שלנו" (בג"ץ 852/86 אלוני נ' שר המשפטים, פ"ד מא(2) 1, 74 (1987)).

סרבנות גט מגלמת פגיעה בשלוש זכויות-בת הנגזרות מהזכות החוקתית לכבוד, וניתן לומר כי כאשר במסורבת גט עסקינו, המדובר בכבוד האשה וחירותה במובן המילולי של המילה. האחת – הזכות לאוטונומיה של בן הזוג המתרגמת את עצמה לזכות לגירושין. אי מתן גט פוגע בזכות בן הזוג לכתוב את סיפור חייו, להקים מערכת זוגית אחרת ולחיות את חייו כפי שהוא מוצא לנכון ללא כפיה מצדו של סרבן הגט.

השניה – הזכות לחיי משפחה הכוללת הן את הפן החיובי, על פיו יש לאפשר לאדם להתקשר במערכת זוגית עם מי שלבבו חפץ, והן את הפן השלילי על פיו אין לכפות על אדם חיי זוגיות בניגוד לרצונו.

השלישית – הזכות לשוויון. הגם שסרבנות גט היא תופעה המשותפת לגברים ונשים, הרי שפגיעתה בנשים קשה ביותר. ראשית, מאחר שהגבר יכול לקבל היתר נישואין, אך גם בשל השעון הביולוגי "המתקתק" מהר יותר לאשה; בשל הסטיגמה של הולדת ממזרים לגבר אחר כל עוד לא ניתן לאשה גט; ובשל האיסור "לבעלה ולבועלה" כל עוד לא ניתן לאשה גט".

עוד מוסיף השופט עמית כי:

"בהינתן המצב החוקי דהיום, על-פיו נישואין וגירושין בישראל נדונים על פי דין תורה, יש לאחוז בגישה מרחיבה ככל שניתן. הגט הוא התכלית, הוא הסעד הראשי, ועל מנת להשיגו, שומה עלינו לתמוך

במידת האפשר בצעדים ובסעדים המשניים שבתי הדין הרבניים והערכאות האזרחיות נוקטים על מנת לפתור את בעיית סרבנות הגט, ככל שאלה אינם סותרים את תקנת הציבור או מנוגדים לדין לסבירות ולמידתיות".

75. כאמור, במקרה דנן, התנהלות בית הדין הרבני, על שתי ערכאותיו, מנוגדת לדין, לסבירות ולמידתיות וסותרת את תקנת הציבור. התנהלות זו לא רק שאינה מקדמת את השגת הגט היא גורמת להמשך עגינות האישה ופוגעת פגיעה קשה בזכויותיה החוקתיות כמפורט לעיל.

הפגיעה בזכות הגישה לערכאות

76. זכות הגישה לערכאות הוכרה זה מכבר כזכות בעלת אופי חוקתי. כך למשל קבע השופט זמיר(ע"א 3833/93 י' לוינ' נ' א' לוינ' ואח'):

"גישה חופשית ויעילה אל בית המשפט היא זכות יסוד, אף אם עדיין אינה כתובה עלי חוק יסוד, ובית המשפט אמור להגן עליה כמו על זכויות יסוד אחרות".

(לעניין זה ראו גם י' רבין, זכות הגישה לערכאות כזכות חוקתית, בורסי (1998)

77. בית משפט זה ראה בזכות הגישה לערכאות זכות שהיא אף למעלה מזכות יסוד (השופט חשין בע"א 733/95 ארפל אלומיניום בע"מ נ' קליל, פ"ד נא (3) 577). באותו פסק דין קבע השופט גולדברג כי:

"...הכרעה בין הגישות השונות תתחייב רק אם הוראה ספציפית תתפרש כמסייגת את זכות הגישה לרשות השופטת. זאת כשמעקרון היסוד בדבר גישה חופשית לרשות שיפוטית יש לגזור עקרון פרשני, כי מבין האפשרויות פרשנויות שונות, המתיישבות עם לשונה של הנורמה, יש לבכר את הפרשנות המקיימת זכות זו".

78. זאת ועוד, מדיניות ראויה היא זו שאינה נועלת דלת בפני מי שמבקש סעד מרשות שיפוטית. הנגישות לרשויות השיפוטיות נובעת מן התפיסה שבמשטר דמוקרטי "הפונקציה המוסדית הראשונית המוטלת על הרשות השופטת, ואשר בגינה נוצר וקיים מוסד בית המשפט, היא הפונקציה של הכרעה בסכסוך" (מתוך מאמרו של הנשיא אגרנט "תרומתה של הרשות השופטת למפעל החקיקה" עיוני משפט י (תשמ"ד-תשמ"ה), בעמ' 256, וכן השופט גולדברג בע"א 733/95 ארפל אלומיניום בע"מ נ' קליל תעשיות בע"מ, פ"ד נא(3) 577).

79. החלטות המשיב 2 החוסמות את גישת האישה לערכאות מהוות פגיעה בלתי סבירה ובלתי מידתית בזכותה היסודית, החוקתית והבסיסית של העותרת לגישה לערכאות.

80. התניית **בית הדין הרבני הגדול** את הטיפול בערעור האישה בהפקדת ערבות בסך 15,000 ש"ח והתעקשות על החלטה זו חרף הידיעה כי לאישה אין את היכולת הכלכלית להפקיד סכום זה, פוגעת בזכות היסוד של גישה לערכאות ודינה להתבטל.

81. התנהלות **בית הדין הרבני האזורי** אשר לא קבע לעותרת 1 מועד לסידור גט או לחילופין מועד לדיון בסנקציות כנגד בעלה המסרב לתת לה גט - כפי שהיה עליו לעשות בהתאם לחוק הקיום - מהוות פגיעה בלתי סבירה ובלתי מידתית בזכותה היסודית, החוקתית והבסיסית של העותרת לגישה לערכאות, ובעיקר כאשר התנהלות זו נעשתה בחוסר סמכות. יתרה מכך, לאחר שהעותרת 2 ביקשה מבית הדין שיתקן את טעותו ויקבע מועד לסידור גט היא נתקלה בסירוב הן מצד הדיינים והן מצד נציגי הנהלת בית הדין.

המקרה דנא מצדיק התערבות בית המשפט זה ומתן סעד "למען הצדק"

82. אחת העילות הממוסדות שנקבעו בפסיקה כעילה להתערבות תחת סעד "למען הצדק" היא כאשר החלטת בית-דין דתי פוגעת שלא במידתיות בזכויות יסוד אזרחיות של האדם (בג"צ 5227/97 **דויד נ' בית הדין הרבני הגדול בירושלים** פ"ד נה(1)).

83. בפגיעה בכללי הצדק הטבעי נכללת גם הפעלה הוגנת של הסמכויות הדיוניות על ידי הרשות השיפוטית. בפסיקה נקבע, כי סדרי הדין בבתי הדין הדתיים חייבים לשקף עקרונות יסוד של דיון צודק וכי פגיעה בהם מצדיקה התערבות של בית המשפט הגבוה לצדק בהכרעותיהם (ראו: השופט זילברג בבג"צ 10/59 **לוי נ' ביה"ד הרבני האזורי, תל-אביב-יפו ואח'**, פ"ד יג(1); הנשיא אולשן בבג"צ 161/64 **מוסמן נ' בית-הדין הרבני האזורי, חיפה ואח'**, פ"ד יח(3); הנשיא אגרנט בבג"צ 130/66, 132, 158 **שגבואח' נ' ביה"ד הרבני והרבנות הראשית לצפת**, פ"ד כא(2); המשנה לנשיא ברק בבג"צ 3914/92 **לאה לב ואח' נ' בית הדין הרבני האזורי בתל-אביב-יפו ואח'**, פ"ד מח(2)).

84. לכך יש להוסיף את הנאמר לעיל כי יש הרואים התערבות בית המשפט הגבוה לצדק בהחלטות בתי הדין הדתיים בשל התעלמות מחוק המכוון אליהם כ"התערבות למען הצדק" (ראו: דברי השופט אלון בבד"מ 1/81 **י' נגר נ' א' נגר**, פ"ד לח(1), בעמ' 383; מ' שאוה, הדין האישי בישראל (מסדה, מהדורה 3, תשנ"ב) 222, 223).

85. במקרה זה, כאשר בית הדין מתעלם מהוראות החוק ואינו קובע מועד לסידור גט ראוי כי בית משפט זה יתערב למען הצדק ויעזור בהתרת עגינותה של האישה. לכך יש להוסיף את דבריו החשובים של סגן הנשיאה השופט א' רובינשטיין בנוגע לפגיעה החוקתית המובנית במצבה של אישה עגונה (בג"צ 5185/13 **פלוני נ' בית הדין הרבני**

הגדול בירושלים [נמצא בנבו, (28.2.17)] השופטים: הנשיאה מ' נאור, המשנה לנשיאה א' רובינשטיין, א' חיות, י' דנציגר, נ' הנדל, י' עמית, א' שהם) ולפיכך נביאם כלשונם:

”זכותה של האשה לכבוד, לחרות ולחיי משפחה משלה מעוגנת לטעמי בליבת חוק יסוד: כבוד האדם וחרותו, וכיון שעסקינן בהחלטה של בית הדין שהיא ברוח חוק היסוד, אין מתעוררת שאלת שמירת הדינים שבסעיף 10 לחוק היסוד. ערכי מדינת ישראל, וכבוד האדם וחרותו בתוכם, כוללים גם חרות מכבלי נישואין שהחלידו ואין בהם עוד חפץ, אך הם נותרים על ידיה ועל רגליה של העגונה החיה, וראוי לשחררה מהם. מהו כבוד האדם אם לא – בין השאר – שלא יתעמרו בו נפשית, ומקום שבו אשה לא תוכל להמשיך ולממש את עצמה, ליצור זוגיות חדשה וגם הורות, ואף עלולה להפסיד סיכויי הורות בשל ”השעון הביולוגי”, אין מערכת המשפט יכולה לעמוד מנגד, והדברים פשוטים; וכך גם בתי הדין הרבניים, בפרשם את ההלכה באורח ששיג ככל האפשר את תכלית חרות האשה מעיגונה.”

86. במקרה זה, הבעל מסרב זה 4 שנים לתת גט לאישה ומשאירה בעינות. בית הדין המליץ על גירושין מצד אחד. אולם מצד אחר, בהחלטותיו ובהתנהלותו, לא רק שאינו פועל לתיקון הפגיעה הקשה בחירותה ובכבודה, אלא מהווה גורם להמשך עיגון זה.
87. נוסף על כך, בית הדין הרבני הגדול אף פוגע בזכות היסוד שלגישה לערכאות-כאשר תחת האצטלה של שיקול דעת הוא אינו מוכן לטפל בערעור של האישה אלא אם היא תפקיד סך של 15,000 ש"ח וזאת גם לאחר שהאישה הציגה בפניו ראיות כי אין לה יכולת כלכלית לעשות כן ולאחר שפעמיים פנתה בבקשה לביטול ההחלטה או להפחתת סכום הערבות. בית הדין הגדול אטם לבו ולא הסכים לבטל את הפקדת הערבות ואף לא להפחית סכום זה על מנת לאפשר לאישה גישה לערכאות.
88. בית הדין הרבני האזורי פגע בזכותה החוקתית לחרות ובזכות הגישה לערכאות של האישה כאשר סגר את תיק הגירושין ולא הסכים לקבוע מועד לסידור גט וזאת בניגוד להוראות החוק.
89. התנהלות בית הדין הרבני, על שתי ערכאותיו, לוקה בחוסר סבירות קיצונית. התנהלות זו הובילה אישה עגונה אל מבוי סתום כאשר בית הדין, שהוא הרשות היחידה אשר יכולה לפתור את בעיית עגינותה, נועל את שעריה בפניה ולא מאפשר לה בשום דרך להשתחרר מכבלי העינות.
90. כאמור, הנסיבות לא הותירו בידי האישה אפשרות אלא לפנות לבית משפט זה בבקשה שייתן לה סעד מן הצדק ויגן על זכויותיה החוקתיות.

91. עתירה זו הינה בראש ובראשונה ניסיון לתת סעד מן הצדק לעותרת 1 ולאפשר לה לקבל את גטה. כאשר בית הדין הרבני, אשר מוקנית לו סמכות השיפוט הבלעדית בנושאי הנישואין והגירושין בישראל של אלו המוכרים כיהודים על פי ההלכה, נועל את שעריו בפניה.

92. בית הדין הרבני, במקום לעזור לעותרת לקבל את גטה, מסייעים בהתנהלותם לבעלה - סרבן הגט להותיר אותה בעגינותה. כאמור, לצורך "מעשה בית דין" במקרה של גירושין של זוג יהודים הדבר תלוי ברצון הגבר במתן הגט. לפיכך, על הרשות הממונה להוציא מעשה בית דין זה לפועל - דהיינו בתי הדין הרבניים - לפעול בהתאם לחובתם ולתת פלטפורמה מרבית לנתינת הגט ולא לשמש כגורם מונע ומעכב.

93. במקרה זה בית הדין הרבני האזורי לא קבע לעותרת מועד לסידור גט בניגוד להוראות החוק וסגר את תיק תביעת הגירושין של העותרת 1. בית הדין הרבני הגדול קבע כי על העותרת 1 להפקיד סך של 15,000 ₪ לצורך הטיפול בערעור שהגישה על פסק הדין ולא שעה לבקשותיה לבטל החלטה זו או לחילופין להפחית את סכום הערבות בשל מצבה הכלכלי. התנהלות זו של בית הדין הרבני על שתי ערכאותיו מהווה חריגה קיצונית מסמכותו ונגועה בחוסר מיידיות, ופוגעת פגיעה קשה בזכויותיה החוקתיות של העותרת 1 לחירות ולכבוד ובזכות היסודית של גישה לערכאות.

94. המקרה דנן מזכיר את המערכת המשפטית האטומה, ששופטת ללא קשר לפרטים ולעובדות וחוטאת למידת הצדק כפי שמפליא לתאר פרנץ קפקא בספרו המשפט. במקרה זה הרשות השופטת התנהלה בדרך המנוגדת לחוק ולצדק וסגרה בפני האזרח הקטן את שעריה והביאה אותו למצב אבסורדי שבו לא רק שלא ניתן לו הסעד שביקש אלא המערכת עצמה מנציחה את המצב הפוגע בזכויותיו החוקתיות.

95. אשר על כן, די בטעמים אלה כדי לקבל את העתירה וליתן את הסעדים המבוקשים.

96. טרם סיום ראוי לציין כי עתירה זו אינה רק עתירה "פרטית", שעניינה הפגיעה בזכויותיה של העותרת 1 בלבד. לתוצאות העתירה עשויות להיות השלכות מרחיקות על כלל ציבור מסורבות הגט והעגונות בישראל ועל זכויותיהן. אם לא תתקבל העתירה, עלול הדבר להביא לפגיעה חמורה בציבור מסורבות הגט בישראל כאשר בתי הדין הרבניים חורגים מסמכותם תוך הפרת החוק וההנחיות וסוגרים תיקים טרם נעשה "מעשה בית דין" וניתן הגט; ובית הדין הרבני הגדול מתנה את הערעור בנוגע לגט בהפקדת סכום כסף, והכל תוך פגיעה בזכויות יסוד כגון הזכות לכבוד ולחירות וזכות הגישה לערכאות.

97. התמשכות התנהלות זו של בתי הדין הרבניים, עלולה להביא למצב שבו נשים המבקשות להתגרש מבעליהן תמשכנה להיות כלואות שנים רבות בנישואין בלתי רצויים מבלי יכולת להתגרש, וזאת אך ורק כי אינן מצליחות ל"הוכיח" לבית הדין הרבני שיש מקום לחייב או לכפות את הבעל לתת להן גט ולקבל פסק דין ל"חיוב גט". מצב זה הוא בלתי נסבל ואין לאפשר אותו.

98. אשר על כן ולאור העובדות והנימוקים המפורטים בעתירה זו מתבקש בית המשפט הנכבד ליתן את הסעדים המפורטים ברישא של העתירה .

99. כן מתבקש בית המשפט הנכבד לפסוק לעותרות את הוצאותיהן בגין עתירה זו.

100. מן הדין ומן הצדק להיעתר לעתירה.

יפעה בלונדר עו"ד

בתיא כהנא-דרור, עו"ד

ב"כ העותרות